

Nam malum non agit nisi in virtute boni, ut ex præmissis patet. Primum autem principium agit in virtute propria (si enim ageret in virtute alterius, non posset esse primum principium). Malum igitur non potest esse primum principium (1).

Malum non agit
nisi in virtute
boni.

Ex quibus facile reddes rationem doctrinæ illius, quam ex Dionysio mutuatur Angelicus, quod nempe malum non agit nisi in virtute boni, bonum autem e converso agit in propria virtute, non autem in virtute mali. Bonum est, inquit, vehementius in agendo, quam malum: et iterum, bonum agit in virtute propria, sed malum agit in virtute boni, ut dicit Dionysius (2): unde magis amatur bonum, quam odiamur malum illi oppositum (3). Et alibi: Secundum quod formæ et fini, quæ habent rationem boni, et sunt agendi vera principia, est adjuncta privatio contrariæ formæ et finis contrarii, actio quæ sequitur ex tali forma et tali fine, attribuitur privationi et malo; per accidens quidem, secundum quod hujusmodi, non est alicujus actionis principium. Propter quod bene dicit Dionysius (4), quod malum non pugnat contra bonum; nisi virtute boni; secundum se vero est impotens et infirmum, quasi nullius actionis principium. Malum vero corrumpere dicitur bonum, non solum agendo virtute boni, sicut expositum est, sed formaliter secundum se, sicut dicitur cæcitas corrumpere visum, quia est ipsa visus corruptio: per quem modum dicitur albedo parietem colorare, quia ipsa est parietis calor (5).

Ex his facile est respondere ad id, quod quidam solent querere, cur nempe malum non inter attributa entis non numeretur. Ratio vero est, primo quia malum, ut malum, non dicit aliquid pertinens ad entitatem, sed e converso defectum: deinde quia non convertitur cum ente, siquidem nec omne ens est malum, ut patet in Deo, nec malum omne est ens, cum ad denominationem mali sufficiat sola

(1) S. Thom., *ibid.*, cap. 15, *Amplius...* ubi plura alia require, si lubet.

(2) De *divin. Nomin.*, cap. 4.

(3) S. Thom., 3.^a dist. 27, quæst. 1, art. 3 ad 3.um

(4) De *divin. Nomin.*, cap. 4.

(5) S. Thom., 3.º *Contr. Gent.*, cap. 9., *Per hoc etiam patet.* Cfr. 2.^a dist. 34., quæst. 1, art. 2 ad 4.um

privatio. Denique quia malum non ab intrinseco consequitur ens, sed solum per accidens et ab extrinseco illi convenit (1).

ARTICULUS IV.

In quo consistat formalis ratio mali, et quo pacto malum opponatur bono.

161. Ante omnia ponendum est malum dari in rebus: id quod et divinæ Litteræ Patresque passim testantur (2), et confirmat omnium experientia.

Datur malum
in rebus;

Cæterum fuse et egregie docet Angelicus existentiam malorum ad perfectionem et pulchritudinem mundi, sapientia divina ordinante, conferre. In primis enim distinctio et multitudo rerum intenta a Deo in creatione est; produxit enim res in esse propter suam bonitatem communicandam creaturis, et per eas representandam. Et quia per unam creaturam sufficienter representari non potest, produxit multas creaturas et diversas, ut quod deest uni ad representandam divinam bonitatem, suppleatur ex alia (3). Ob eandem causam Deus inæqualitatem creaturarum secundum perfectionem intendit. Nam distinctio et multitudo, quæ infinitam bonitatem Dei representat, notamque reddit, non est distinctio pure numerica intra eandem speciem, quæ materialis vocatur, sed formalis, quæ ex specierum varietate, atque inæqualitate, resultat. Et secundum hujusmodi distinctionem in rebus naturalibus gradatim species ordinatæ esse videntur; sicut mixta perfectiora sunt elementis, et plantæ corporibus mineralibus, et animalia plantis, et homines altis animalibus; et in singulis eorum una species perfectior aliis invenitur. Sicut ergo divina sapientia causa est distinctionis rerum propter perfectionem universi, ita et inæqualitatis. Non enim esset perfectum universum, si tantum unus gradus bonitatis inveniretur in rebus (4).

idque ad
perfectionem
conferri
et pulchritudinem
mundi;

(1) Hæc fuse declarata vide apud Suarez, disp. *Metaph.* 11, sect. 4.

(2) Vide v. g. *Eccl.*, cap. 11, v. 14; cap. 39, v. 5; *Isaia*, cap. 51, v. 20; *Matt.*, cap. 6, v. 13; S. August. *Contra Julian.* lib. 1, cap. 3; S. Thom., 1 p., quæst. 48, art. 2; 2.^a disp. 34, quæst. 1, art. 1 corp.; 1.^a dist. 46, art. 3.

(3) S. Thom., 1 p., quæst. 47, art. 1.

(4) S. Thom., 1 p., quæst. 47, art. 2.

Jam si perfectio universi requirit inaequalitatem esse in rebus, ut omnes bonitatis gradus impleantur (1), oportet, ut sint entia, quae deficere non possint in esse, et entia quae deficere possint, nempe incorruptibilia et corruptibilia. Sicut igitur perfectio universalitatis rerum requirit, ut non solum sint entia incorruptibilia, sed etiam corruptibilia; ita perfectio universi requirit, ut sint quaedam, quae a bonitate deficere possint, ad quod sequitur ea interdum deficere. In hoc autem consistit ratio mali, ut scilicet aliquid deficiat a bono. Unde manifestum est, quod in rebus malum invenitur, sicut et corruptio, nam et ipsa corruptio malum quoddam est (2). Ex quo tamen non sequitur, et est valde notandum, quod malum esse vel fieri in mundo sit bonum (3). Et ratio est, quia malum non operatur ad perfectionem et decorem universi, nisi per accidens (4), id est ratione boni adjuncti (5). Et declaratur amplius. Illud enim per se confert ad perfectionem alicujus totius, quod est pars constituens ipsam, vel causa per se alicujus perfectionis in ipso. Sed malum non est pars universi, quia neque habet naturam substantiae, neque accidentis, sed privationis tantum...; nec iterum per se aliquid bonum causat. Sed per accidens confert ad universi perfectionem, in quantum jungitur alicui, quod est de perfectione universi. Hoc autem potest esse vel antecedens malum vel consequens. Antecedens sicut natura, quae quandoque deficit, et quandoque non, ut liberum arbitrium hominis: et sine tali natura, ex cujus defectu incidit malum, non esset universum perfectum in omnibus gradibus bonitatis. Consequens autem est illud bonum, quod occasionatur ex malo, quod est decor resultans in bonum ex comparatione mali, vel aliqua perfectio, ad quam materialiter malum se habet, sicut persecutio ad patientiam, vel alius infinitis modis: quia causae per accidens infinitae sunt secundum Philosophum in 2.º Physicor. text. 1 (6).

(1) S. Thom., 1 p., quaest. 48, art. 2.

(2) S. Thom., 1 p., quaest. 48, art. 2. Cfr. 1.^a dist. 44, quaest. 1, art. 2 ad 5.um; 2.^a dist. 34, quaest. 1, art. 1. Vide tamen 1.^a dist. 46, quaest. 1, art. 3, ad 6.um

(3) Vide S. Thom., 1 p., quaest. 19, art. 9 ad 1.um

(4) S. Thom., 1 p., quaest. 19, art. 9 ad 2.um

(5) S. Thom., 1 p., quaest. 48, art. 1 ad 5.um

(6) S. Thom., 1.^a dist. 46, quaest. 1, art. 3. Cfr. ibid. ad 2.um et 3.um

Et ex eo, quod perfectio universi secundum gradum manifestationis bonitatis divinae a sapientissimo Auctore naturae electum, malorum existentiam postulat, solidissima petitur ratio, cur nihil detrahat de providentia bonitateque Dei, quod mala permittat in mundo. Primo quidem, quia providentiae non est naturam gubernatorum perdere, sed salvare, ut Dionysius dicit (1). Requirit autem hoc perfectio universi, ut sint quaedam, in quibus malum non possit accidere, quaedam vero, quae defectum mali pati possunt secundum suam naturam. Si igitur malum totaliter excluderetur a rebus, providentia divina non regerentur res secundum earum naturam: quod esset major defectus, quam singulares defectus qui tollerentur. Secundo quia bonum unius non potest accidere sine malo alterius; sicut videmus, quod generatio unius non est sine corruptione alterius, et nutrimentum leonis non est sine occisione alterius animalis, et patientia justi non est sine persecutione injusti. Si igitur malum totaliter excluderetur a rebus, sequeretur, quod multa etiam bona tollerentur. Non igitur pertinet ad divinam providentiam, ut malum totaliter excludatur a rebus, sed ut mala, quae proveniunt, ad aliquid bonum ordinentur. Tertio quia ex ipsis malis particularibus commendabiliora redduntur bona, dum eis comparantur, sicut ex obscuritate nigri magis declaratur claritas albi: et sic per hoc, quod permittit mala esse in mundo, divina bonitas magis declaratur in bonis, et sapientia in ordinatione malorum ad bona (2). Quae omnia fusiis et vere egregie dilatat, et explicat Aquinas in lib. 3.º Contra Gentes (3).

Cæterum Deus permittendo mala, non ea intendit, nec per se vult, sed tantum per accidens, nempe intendendo bonum universi, vel etiam bona superioris ordinis, quae supponunt malorum existentiam. Manifestum... est, inquit S. Thomas, quod forma, quam principaliter Deus intendit in rebus creatis, est bonum ordinis universi. Ordo autem universi requirit, ut supra dictum est (1 p., quaest. 48, art. 2 et

(1) De divin. Nomin., cap. 4, part. 4, vers. fin. Vide ib. S. Thom., lect. 23.

(2) S. Thom., Compend. Theolog., cap. 142. Cfr. 1 p., quaest. 48, art. 2, ad 3.um; de Potent., quaest. 3, art. 6 ad 4.um

(3) Cap. 71.

unde non est
contra
providentiam
Dei, quod
malorum
existentiam
permittat.

Deus
permittendo
mala, non ea
intendit, nec vult
per se,
verum per
accidens:

quæst. 22, art. 2 ad 2.um) quod quædam sint, quæ deficere possint et interdum deficient. Et sic Deus in rebus causando bonum ordinis universi, ex consequenti, et quasi per accidens, causat corruptiones rerum, secundum illud quod dicitur 1 Reg., cap. 11, v. 6: Dominus mortificat et vivificat. Sed quod dicitur Sap., cap. 1, v. 13, quod Deus mortem non fecit, intelligitur quasi per se intenciam (1). Verum hæc magis patebunt, cum de causis mali mox disputandum erit.

Denique non solum Deus mala non intendit, verum nec etiam permittit nisi intuitu boni alicujus exinde eliciendi, secundum nobilissimum illud S. Augustini testimonium: Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in aperiis suis, nisi usque adeo esset omnipotens et bonus, ut bene faceret etiam de malo (2).

162. Hisce præhabitis, jam videndum est, in quo consistit formalis ratio mali. Licet enim superius scriptum reliquimus omne ens esse bonum, malumque in privatione boni situm esse, nondum fortasse satis evincitur malum pro formali solam privationem importare. Nam ut omne ens sit bonum, sufficere videtur, quod nullum detur positivum ens, in quo aliqua ratio boni non inveniatur; ex quo tamen nequit illico inferri, quod non sit aliquod ens positive malum, ac proinde quod ratio mali nequeat in positivo reponi, sed solum consistat in privatione. Itemque licet certissimum apud omnes sit atque exploratum omnem boni debiti negationem malam esse, non tamen æque manifestum est e converso omne malum esse boni privationem. Hinc celeberrima exorta est controversia, utrum malum universaliter consistat in privatione, an vero possit etiam malum aliquod in positivo consistere. Et quamquam solet res hæc a Theologis potissimum in disputationem adduci, speciatim de malo morali seu peccato, hic tamen generatim agendum est de malo, quod bono transcendentem opponitur.

Qua in quæstione, si antiquitatem audias, dubium nullum superesse videbitur, quandoquidem Patres, quos longo

(1) S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 2. Cfr. 1 p., quæst. 19, art. 9.
(2) S. August., *Enchirid.*, cap. 11, init.

referunt ordine Suarez (1), Card. Aguirre (2) alique, uno ore pronuntiant malum formaliter inspectum nihil aliud esse, quam boni privationem, quemadmodum loquitur Magnus Augustinus (3). Eademque est sententia Aquinatis, ubicumque de malo sermonem miscet (4).

Ab hac traditionali doctrina primum recessisse videtur Cajetanus (5), ut notat Card. Aguirre (6), illumque postea secuti sunt multi Thomistæ, et e nostra Societate P. Vazquez (7), Sforziâ Pallavicinus (8), Joannes Baptista de Benedictis (9), alique. Hæc tamen sententia statuens malum posse etiam in positivo formaliter consistere, bifariam propugnari potest, primo relate ad malum morale, secundo relate ad malum respectivum et secundum quid.

Et primo quidem distinguit Cajetanus malum absolute et simpliciter, quod alii dicunt malum naturæ vel malum naturale, et malum morale. Et malum naturale concedit in privatione situm esse, ac formaliter nihil esse, malum autem morale vel peccatum, intellige commissionis, præter privationem debitæ rectitudinis seu boni secundum rationem debiti importare positivam naturam bonam in se, licet malam homini, sicut cadaver præter privationem animæ constituitur essentialiter per formam positivam cadavericam. Ita Cajetanus (10) alique multi, inter quos eo audaciæ devenit Bartholomæus Medina, ut sententiam oppositam, malum

Opiniones auctorum.

(1) Disp. *Metaph.* 11, sect. 1, n. 3.

(2) *Disputationes Ethicæ* etc., disp. 1, quæst. 2.

(3) Lib. 1. *Contr. Julian.*, cap. 9.

(4) Vide v. g. 1 p., quæst. 14, art. 10; quæst. 48, art. 2, ad 1 et 2.um; art. 3 corp. et ad 1.um et 2.um; art. 5 corp. et ad 1.um; 1. 2., quæst. 36, art. 13 quæst. 75, art. 11; 1.^a dist. 46, quæst. 1, art. 3, ad 4.um; 2.^a dist. 34, quæst. 1, art. 1, ad 1.um; dist. 37, quæst. 1, art. 1 corp. et ad 2.um; de *Potent.*, quæst. 3, art. 6, ad 1.um, 7.um, 11.um et 12.um; de *Malo*, quæst. 1, art. 1; *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 71, *Amplius.*; lib. 2, c. 41, arg. 9.º; lib. 3, c. 6, 7, 9 fin. etc.

(5) Vide ipsum in 1.um 2.^a quæst. 18, a. 5; quæst. 71, a. 6, et quæst. 72, a. 1.

(6) Loc. cit., n. 3.

(7) In 1.um 2.^a dist. 95.

(8) *Del Bene*, lib. 2, c. 50.

(9) *Metaph.* lib. 1, quæst. 4, c. 4.

(10) Locis nuper citatis.

quoque morale formaliter in mera privatione rectitudinis reponentem, utcumque fateretur perpetuo a S. Agostino propugnatam, omnino improbabilem sibi esse scripserit (1). Patroni hujus opinionis S. Thomam suum omnino esse contendunt (2), cæteris tamen reclamantibus (3).

Secundo alii, distincto malo in absolutum et respectivum, dicunt malum quidem absolutum seu malum in se a sola privatione denominari malum, atque adeo in sola privatione formaliter situm esse; at vero malum respectivum, vel quod alteri malum est, posse in positivo consistere, quandoquidem non sola privatio, sed forma etiam positiva potest esse alteri disconveniens atque adeo mala (4). Quam sententiam sequitur Blasius a Conceptione (5), De Benedictis (6), et alii multi.

Quæstio circa
malum morale.

Controversiam hanc nos, quantum respicit malum morale, pro dignitate tractare in hoc loco non possumus, sed ad Theologiam vel moralem Philosophiam rejiciendam potius esse arbitramur. Nihilominus ut mentem nostram breviter aperiamus;

Doctrina Patrum
circa malum
morale.

163. Ante omnia præmittimus Patres malum morale formaliter in privatione reposuisse non vero in entitate positiva, tum quia id diserte passim scribunt, tum quia id sibi præstitutum habebant, ut Deum non esse auctorem peccati probarent; id tamen non recte probassent, si essentiam mali moralis etiam in positivo sitam esse existimarent, siquidem Deus nequit non efficere omnem positivam entitatem (7).

Mens Angelici
Doctoris
fusa expenditur.

Deinde notandum est perperam a Cajetano alisque assensu S. Thomam in suam sententiam trahi. Id patet in primis ex infinitis locis, quorum plures superius allegati sunt;

(1) Vide Medina, In 1.^{am} 2.^æ quæst. 71, art. 6. *Certe prima opinio.*
(2) 1 p., quæst. 48, art. 1 ad 2.^{am} et 3.^{am}; *Contr. Gent.*, lib. 3, cap. 9.

(3) Vide Cajetanum loc. cit.; *Medin. loc. cit.*; et in 1.^{am} 2.^æ quæst. 18, art. 5. Cfr. Suarez, *Metaph. disp.* 11, sect. 1, n. 6-8.

(4) Vide Suarez, loc. cit., n. 8-9.

(5) *Metaph. disp.* 24, quæst. 8.

(6) *Metaph. lib.* 1, quæst. 4, cap. 4.

(7) Vide Suarez et Card. Aguirre, locis supra citatis; itemque P. Gregorium de Valentia, *Commentar. theologic.*, t. 2, disp. 2, quæst. 13, punct. 3; et disp. 6, quæst. 1, punct. 1.

in omnibus enim illis constanter docet, omne ens, quatenus tale, bonum esse, malumque in sola privatione consistere.

Verum quia difficultas est circa malum morale, videndum est magis speciatim, quænam fuerit mens S. Thomæ circa illud. Et in primis negari nequit S. Doctorem ad peccatum requirere duo, actum et deordinationem ejusdem. *In actu peccati duo est considerare, inquit, scilicet ipsum actum, qui essentia quædam est, in eo quod actus est, et sic procul dubio substantia est* (id est essentia, ut ibidem explicatur); *vel etiam ipsam privationem ordinis, per quam malus est, et quia privationes essentiam non habent, ideo ex parte ista peccatum substantia non est* (1). Unde etiam docet peccatum non esse puram privationem, sed importare actum deordinatum, vel actum sub privatione deordinationis (2); immo etiam ad ipsam rationem et essentiam peccati aliquid positivum, nempe actum, requirere: *Duplex est privatio, inquit: quædam quæ est pura privatio, sicut tenebra, quæ nihil lucis relinquit... Quædam vero privatio est non pura, sed aliquid relinquens: unde non solum est privatio, sed contrarium, sicut agritudo, quæ non tollit totam commensurationem sanitatis, sed aliquid ejus... Quia ergo in primis privationibus lotum privatur, et id quod positive dicitur, non est de ratione privationis; non differt in talibus privationibus, quacumque ex causa vel quocumque modo aliquis privetur, ut propter hoc dicatur magis vel minus privatus, non enim mortuus est minus, qui uno vulnere percussus interiit, quam qui duobus vel tribus... In secundis autem privationibus non lotum privatur, et quod positive dicitur est de ratione ejus, quod dicitur privatio, et ideo talia recipiunt magis et minus secundum differentiam ejus, quod dicitur positive, sicut agritudo dicitur major, si fuerit causa tollens sanitatem aut major aut multiplicior... Et hujusmodi privationem addit S. Doctor continere peccatum (3).*

(1) S. Thom., 2.º disp. 37, quæst. 1, art. 1. Cfr. *Quodlib.* 1, art. 17.

(2) Vide S. Thom., *de Malo*, quæst. 2, art. 1 corp. et ad 4.^{am}; art. 2, corp. et ad 2.^{am}; art. 11 ad 13.^{am}; 1. 2. quæst. 13, art. 2 corp. et ad 2.^{am}; quæst. 71, art. 6; quæst. 12, art. 1 corp. et ad 2.^{am}; quæst. 75, art. 1 ad 1.^{am}; *de Malo*, quæst. 14, art. 1.

(3) *De Malo*, quæst. 2, art. 9 corp. Cfr. ib. ad 2.^{am} et ad 14.^{am}

Verum oportet hujus doctrinæ ipsum S. Thomam audire interpretem. Dicendum quod in peccato actuali duo possimus considerare, scilicet ipsam substantiam actus, et rationem culpæ (1). Ergo ex S. Doctore aliud est substantia actus et aliud ratio culpæ, seu formalis ipsa ratio peccati, atque adeo hoc non consistit formaliter in positivo.

Alibi sic loquitur idem Aquinas: *Peccatum non solum significat ipsam privationem boni, quæ est inordinatio, sed significat actum sub tali privatione, quæ habet rationem mali* (2). Ergo ex mente Aquinatis ratio mali in peccato stat in privatione boni.

Item: *Peccatum nihil aliud est, quam actus humanus malus... Habet autem actus humanus, quod sit malus ex eo, quod caret debita commensuratione* (3). Et ideo Augustinus in definitione peccati posuit duo, unum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit: *Dictum vel factum vel concupitum; aliud autem, quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dixit: Contra legem æternam*, (4); nam in eo, quod dicit: *Contra legem æternam, tangit aversionem a fine et omnes alias inordinationes* (5).

Audiantur etiam hæc, quæ manifestissima sunt: *Unum peccatum potest esse causa alterius peccati, secundum triplex genus causæ, scilicet secundum modum causæ efficientis dupliciter, per se vel per accidens. Per accidens quidem ex parte aversionis, unde habet rationem mali* (6). Atqui peccatum ex parte aversionis nihil est (7).

Quare alias idem S. Doctor, loquens in sensu formali: *Nihil... est aliud peccatum, inquit, sive in rebus naturalibus, sive artificialibus, sive voluntariis dicatur, quam defectus vel*

- (1) S. Thom., 1. 2., quest. 85, art. 5 ad 3.um
 (2) 1. 2., quest. 75, art. 1 ad 1.um Cfr. 2.^a dist. 37, quest. 1, art. 1; *de Malo*, quest. 4, art. 2 ad 10.um
 (3) S. Thom., 1. 2., quest. 71, art. 6.
 (4) S. Thom. *ibid.*
 (5) *Ibid.*, ad 3.um Cfr. 2.^a dist. 35., quest. 1, art. 2, et art. 4, fin.
 (6) S. Thom., 2.^a dist. 36, quest. 1, art. 1.
 (7) S. Thom., *ibid.* ad 1.um Cfr. *ib.* dist. 42, quest. 2, art. 1 ad 1.um; *de Malo*, quest. 2, art. 1, ad 4.um

inordinatio propriæ actionis, cum aliquid agitur non secundum quod debitum est agi (1). Et: *Peccare nihil est aliud, quam declinare a rectitudine actus, quam debet habere...* (2). Quibus hæc adde: *Malum, quod est contrarium bono, non dicit privationem solam, sed habitum quemdam in privatione: qui quidem habitus non habet rationem mali, in quantum habet de ente, sed in quantum habet adjunctam privationem perfectionis debitæ* (3). Et: *Omne peccatum ex hoc ipso, quod est malum, consistit in quadam corruptione seu privatione alicujus boni* (4). Item: *Cum... privatio perfectionis debitæ sit malum in naturalibus: formam accipere, cui adjungitur privatio formæ debitæ, malum est, non propter formam, sed propter privationem ei adjunctam, sicut igniri malum est ligno: et in moralibus etiam inherere fini, cui adjungitur privatio finis debitæ, malum est, non propter finem (cui inhæretur), sed propter privationem adjunctam* (5).

Hæc certe nisi manifestissima summeque perspicua sint, nescio quid unquam perspicue scripserit S. Thomas. Ex quibus hoc indubie colligitur, malum morale et peccatum a S. Doctore quandoque formaliter pro ipsa forma vel quasi forma peccati, at fere semper concretive pro complexu ex subjecto malitiæ moralis et ipsa malitia sumptum esse. Unde in omni peccato, excepta pura omissione, si detur, distinguit actum ipsum positivum, quod subjectum est malitiæ ac deordinationis, atque adeo ens positivum et bonum, sicut subjectum cujuslibet alterius mali privationisque, et rationem malitiæ moralis, deordinationis ac peccati, quæ privatio est ac nihil. Actum autem peccaminosum in ratione mali moraliter ac peccati, per hujusmodi privationem constituit perpetuo docuit, quemadmodum allata testimonia evidentissime demonstrant. Quæ vero Thomistæ asserunt, ut

- (1) S. Thom., *de Verit.*, quest. 24, art. 7.
 (2) S. Thom., 1. p., quest. 63, art. 1. Cfr. 2.^a dist. 30, quest. 1, a. 3; 2. 2., quest. 10, art. 3 et art. 5, ad 1.um; quest. 118, art. 5; quest. 162, art. 6; 3. p., quest. 86, art. 4, ad 1.um; *de Malo*, quest. 3, art. 7; quest. 4, art. 2; quest. 8, art. 2 ad 12.um; *Quodlib.* 5, art. 20, etc.
 (3) S. Thom., *de Potent.*, quest. 3, art. 6, ad 11.um Cfr. 1. 2., quest. 18, art. 1; 2. 2., quest. 85, art. 4.
 (4) 2. 2., quest. 118, art. 5.
 (5) *Compend. Theol.*, cæp. 116.

S. Doctorem interpretentur, referre non vacat; manifeste enim videntur contextui refragari.

Testimonia
S. Thomæ ab
adversariis
objecta
explicantur.

164. Verum expendenda sunt jam loca illa Aquinatis, quæ in patrocinium contrariæ sententiæ allegavit Cajetanus. Primus sic se habet: *Bonum et malum non sunt differentie constitutive nisi in moralibus, quæ recipiunt species ex fine, qui est objectum voluntatis, a quo moralia dependent. Et quia bonum habet rationem finis, ideo bonum et malum sunt differentie specificæ in moralibus: bonum per se, sed malum in quantum est remotio debiti finis. Nec tamen remotio debiti finis constituit speciem in moralibus, nisi secundum quod adiungitur fini indebito, sicut neque in materialibus invenitur privatio formæ substantialis, nisi adjuncta alteri formæ. Sic igitur malum, quod est differentia constitutiva in moralibus, est quoddam bonum adjunctum privationi alterius boni, sicut finis in temperati est, non quidem carere bono rationis, sed delectabile sensus absque ordine rationis. Unde malum, in quantum malum, non est differentia constitutiva, sed ratione boni adjuncti (1).*

Alter locus est ille, in quo S. Thomas respondens ad argumentum, quo probare contenditur malum esse naturam quamdam, ex eo quod bonum et malum non opponuntur privative, sed contrarie, ex mente Aristotelis (2), quia inter bonum et malum est aliquid medium, et a malo fieri potest reditus ad bonum, secus atque a privatione ad habitum (3); hæc habet: *Philosophus ibi loquitur de bono et malo, secundum quod inveniuntur in moralibus: sic enim inter bonum et malum invenitur medium, prout bonum dicitur, quod est ordinatum, malum autem, quod non solum est deordinatum, sed etiam nocivum alteri... Ab hoc etiam malo, quod est secundum morem, contingit fieri reditus ad bonum, non autem ex quocumque malo; non enim ex cæcitate fit reditus ad visionem, cum tamen cæcitas sit malum quoddam (4).*

Tertium denique testimonium S. Thomæ petitur ex libro tertio *Contra Gentes* (5), ubi eadem duorum præcedentium

(1) S. Thom. 1. p., quæst. 48, art. 1, ad 2.um

(2) In *Prædicam.*, cap. de *Oppositis*.

(3) Apud S. Thom., 1. p., quæst. 48, art. 1, arg. 3.º

(4) S. Thom., 1. p., quæst. 48, art. 1 ad 3.um

(5) Cap. 9.

locorum doctrina continetur. Tota vis horum testimonium ad hæc duo capita revocatur, ut patet, primo quod ex doctrina S. Thomæ malum in moribus, sicut etiam bonum, est differentia constitutiva, et secundo bonum et malum contraria sunt in moralibus. Atqui primo id, quod dat speciem alicui rei tamquam differentia constitutiva, nequit privatio esse, verum positiva quædam entitas: secundo utrumque contrariorum est aliqua natura vel entitas positiva. Ergo ex mente Aquinatis malum morale nequit esse privatio. En doctrinam, quæ trepidantem Cajetanum, ut ipsemet fatetur, confortavit, ut novam in scholas opinionem invehret, quasi nemo prius veram Angelici Doctoris mentem fuisset assecutus.

Verum tota hæc machina facile dissolvitur. *Distinguo* enim primum Majoris membrum: malum in moralibus, quæ malum seu secundum rationem formalem malitiæ, ex doctrina S. Thomæ, est differentia constitutiva, *neg.*, malum concrete sumptum et quidem spectato subjecto moralis malitiæ, quod est actus voluntarius tendens in finem indebitum, *conc.*

Distinguo pariter alterum Majoris membrum; bonum et malum contraria sunt, si malum accipiatur concrete pro complexu actus et malitiæ moralis, *conc.*; si malum sumatur pro ipsa mali ratione formali, *neg.*

Tum concessa Minore, *dist.* consequ., malum morale concrete sumptum nequit esse privatio, *conc.*, sumptum pro formali ratione malitiæ, *neg.*

Doctrina hujus distinctionis disertissime traditur ab Angelico tum in superius laudatis testimoniis, tum in aliis bene multis. Et in primis quod malum non sit differentia constitutiva, quatenus malum, sed solum ratione actus voluntarii, qui debito fine privatur, docet Aquinas in iisdem locis a Cajetano allegatis: *Nec tamen remotio debiti finis constituit speciem in moralibus, nisi secundum quod adiungitur fini indebito; sicut neque in materialibus invenitur privatio formæ substantialis, nisi adjuncta alteri formæ. Sic igitur malum, quod est differentia constitutiva in moralibus, est quoddam bonum adjunctum privationi alterius... Unde malum, in quantum malum, non est differentia constitutiva, sed ratione boni adjuncti (1). Quid clarius?*

(1) S. Thom., 1. p., quæst. 48, art. 1, ad 2.um Vide etiam lib. 3, *Contr. Gent.*, cap. 9, *Eodem etiam modo*.

Iidemque docet Aquinas in aliis locis evidenter parallelis (1). Cæterum rationem quoque explicat S. Doctor, cur peccata non sumant differentiam specificam ex privatione ac deordinatione, quæ formale est in illis. Nam ad rationem peccati duo concurrunt, scilicet actus voluntarius et inordinatio ejus, quæ est per recessus a lege Dei. Horum autem duorum unum per se comparatur ad peccantem, qui intendit talem actum voluntarium exercere in tali materia, aliud autem, scilicet inordinatio actus, per accidens se habet ad intentionem peccantis. Nullus enim intendens ad malum operatur, ut Dionysius dicit (2). Manifestum est autem, quod unumquodque consequitur speciem secundum illud, quod est per se, non autem secundum id, quod est per accidens, quia ea quæ sunt per accidens, sunt extra rationem speciei. Et ideo peccata specie distinguuntur ex parte actuum voluntariorum magis, quam ex parte inordinationis in peccato existentis (3).

Deinde quod malum non est contrarium bono, si secundum formalem rationem malitiæ, sed solum si concrete sumatur, expresse iterum docetur ab Angelico in altero ex objectis locis: *Malum et bonum sunt contraria, secundum quod in genere moralium accipiuntur, non autem simpliciter accepta sicut secunda ratio proponebat; sed malum privatio est boni in quantum est malum* (4). Similia habes in aliis locis manifeste parallelis (5). Verum placet insigne aliud Aquinatis testimonium proferre, quo tota hæc doctrina confirmetur, ac mens tanti Doctoris luce meridiana clarius patescat.

Avicenna, inquit, in sua *Metaphysica* ponit perutilem divisionem quamdam mali, quæ ex verbis ejus colligi potest: dicit enim quod malum dicitur aliquid dupliciter: vel per se, vel per accidens. Per se malum dicitur ipsa privatio perfectionis, qua

(1) Vide v. g. de *Potent.*, quæst. 3, art. 6, ad 12.um; 1.º dist. 34, quæst. 1, art. 2, ad 3.um; de *Virtut. in communi*, art. 2, ad 5.um

(2) De *divin. Nominib.*, cap. 4. Vide S. Thom., in *Comment. hujus oper.*, lect. 14 et 22.

(3) S. Thom., 1. 2., quæst. 72, art. 1. Cfr. *ibid.*, art. 9; et *Lib. 3.º Contr. Gent.*, cap. 9.

(4) S. Thom., 3.º *Contr. Gent.*, cap. 9. *Ex quo etiam patet.*

(5) Vide de *Malo*, quæst. 1, art. 1, ad 2.um; quæst. 2, art. 9; 1. 2., quæst. 73, art. 2.

aliquid malum: quod etiam a quibusdam malum abstracte sumptum dicitur.... Malum autem per accidens est duplex: vel id, quod est subjectum talis privationis, vel id quod talem privationem in altero causal: et utrumque istorum est malum concrete sumptum. Illud autem quod est subjectum privationis, potest accipi quadrupliciter, quia vel est actio, vel habitus, vel passio, vel substantia. Actio quidem si privationem debiti finis et debite circumstantiæ habeat, rationem mali culpæ habebit: et quia ex similibus actibus similes habitus generantur, inde contingit quod habitus ipsi, qui ex talibus actibus reliquuntur, mali sunt, sicut habitus vitiorum.... In malis ergo hoc modo dicitis est talis ordo, quod id quod est per se malum, primo dicitur, et omnia alia per relationem ad id; et secundum gradum tenet malum per accidens, quod est subjectum mali, quod dicitur malum, ex hoc quod privationem, quod per se malum est, in se habet: et in tertio gradu est id, quod dicitur malum per accidens, sicut causa inducens malum, hoc enim non habet in se de necessitate privationem, sed facit aliquid esse privationem habens. Unde primum dicitur absolute malum, et secundum in ordine ad primum, et tertium in ordine ad secundum. Dicendum ergo, quod malum nominat non ens. Unde illud, quod per se malum est, non ponit aliquid, sed dicitur esse ut privatio; malum vero quod est subjectum privationis, est aliquid positive, sed non ex eo quod malum est, sicut oculus est aliquid, sed non ex eo quod cæcus est, quia cæcitas non est in eo, nisi ut negatio visionis... (1).

Et mox ad objecta respondens, sic pergit: Si consideretur malum per se, sive in abstracto, sic malum opponitur bono ut privatio; si autem consideretur malum per accidens (ac proinde concrete) sicut est in actione vel habitu, sic opponitur bono ut contrarium, ut prodigalitas liberalitati, et timiditas fortitudini (2). Item: Malum per se et absolute sumptum, non est differentia specifica, sed malum per accidens vel concrete acceptum. Omnia enim moralia ex fine speciem sumunt (quia nempe moralia voluntaria sunt, voluntatis autem est agere respiciendo finem); ex ordine autem ad finem debitum specificatur bona actio et bonus habitus, ratione cujus bonum differen-

(1) S. Thom., 2.º dist. 34, quæst. 1, art. 2.

(2) S. Thom. *ib.* ad 2.um

tia specifica ponitur habitus et actionis moralis; mala vero actio specificatur ex ordine ad finem indebitum, cui admiscetur privatio finis debiti, ex quo ratio mali incidit. Unde patet, quod non sola privatio specificat malum habitum et actionem, sed positio ordinis ad finem quemdam cum privatione debiti finis: Et sic patet, quod malum, secundum quod differentia, non est malum per se, sed per accidens vel concretive sumptum (1).

Idem disertissime fuseque docent S. Bonaventura (2) aliique veteres Scholastici cum Magistro Sententiarum (3).

Probatur
ratione malum
morale
formaliter in
privatione situm
esse.

Ratio denique probans malum formaliter in privatione consistere est, quia si malum in genere in privatione situm est, quemadmodum fatentur adversarii, idem logice dicendum esse videtur de malo morali; nam malum morale est differentia mali in genere, differentia vero nequit destruere rationem generis, sed ipsam magis determinat, ac perficit. Atqui si malum morale consisteret in positivo, differentia destrueret rationem generis, nam positivum destruit privationem, nec potest coire cum ipsa ad unam essentiam componendam. Ergo licet malum morale adjunctam habet entitatem positivam actus liberi vel habitus, at non potest formaliter in ipsa reponi.

Præterea posita privatione debite rectitudinis, statim adest malum morale, at sine illa privatione malum morale concipi nequit; immo etiam fieri potest, ut eadem materialiter ac secundum physicam speciem entitas actus, prout habeat vel non habeat prædictam privationem, sit mala vel bona. Ergo videtur in sola privatione stare ratio formalis malitiae. Sane idem esus carniū, qui extra quadragesimam bonus est, in quadragesima turpatur morali malitia, non ob aliud, nisi quia cum ecclesiasticum præceptum violet, debita rectitudine privatur: idemque patet in sexcentis aliis exemplis, in quibus sola privatio ordinis vel debite commensurationis rectitudinisve corrumpit bonitatem actus, quæ secus adfuisset, atque adeo illum constituit in ratione mali. Quod sit sunt quedam species actuum, qui boni esse non

(1) Id *ibid.*, ad 3.um

(2) 2.^a dist. 34, art. 2, quæst. 3 per totam.

(3) 2.^a dist. 34.

possunt, sicut odium Dei v. g., ideo est, quia inseparabiliter adjunctam habent privationem, ac proinde etiam huiusmodi actus facile concipiuntur mali esse formaliter solum propter prædictam privationem, quin sit necesse confugere ad ullam positivam rationem, ut malitia eorum explicetur.

Denique si moralis malitia formaliter consistat in aliqua positiva entitate, illud sequetur, a quo tantopere abhorrebant SS. Patres, abhorrentque etiamnum piæ fidelium aures, quod nempe Deus non minus peccati formalis, quam actus boni rectique auctor vel causa existet.

Verum de his hactenus, siquidem ad nostram provinciam minime spectant. Cæterum modum ipsum loquendi ac distinctionem in malum simpliciter et absolute malumque morale a Cajetano scholis invecum, ut ineptam et parum logicam reprehendit Suarez (1), ac postea Card. Aguirre (2). Argumenta vero quibus nituntur adversarii, partim præoccupata sunt in expositione locorum S. Thomæ, partim soluta videri possunt apud eundem S. Doctorem (3).

165. Jam quæstio relate ad malum respectivum facilius expediri potest. Et in primis dicendum est malum huiusmodi non proprie vocari malum, sed abusive aut denominative, nempe per ordinem ad malum formaliter tale, et causaliter, quia videlicet nocumentum affert alteri, privando illud aliqua perfectione sibi debita. Et ratio est, quia cum malum, quod tale est dumtaxat alteri, absolute et simpliciter bonum sit; nihil in se continet, unde malum denominari valeat, tamquam ex forma vel quasi forma sibi proprie et intrinsece inhaerente. Accedit quod si denominatio mali respectivi foret propria, Deus ipse simpliciter malus dicendus foret, quia cum ratione suæ justitiæ vindictivæ fontes punit, tamquam malus illis concipi et vocari potest, immo et sub eo respectu odio haberi a voluntate inordinata. Summam autem et

Tractatur
quæstio de malo
respectivo,
quod
denominative
dumtaxat
malum dicitur.

(1) Disp. *Metaph.* 11, sect. 1, n. 7.

(2) *Disput. Ethic.*, disp. 1, quæst. 2, sect. 3, n. 32.

(3) 1.^a p., quæst. 38, art. 1; 1.^a dist. 34, quæst. 1, art. 2; de *Malo*, quæst. 1, art. 1; 3.^a *Contr. Gent.* cap. 8 et 9. Cfr. Card. Aguirre loc. nup. cit., sect. 4; Valentia, tom. 2 in 1.um 2.um disp. 2, quæst. 13, punt. 3; Mastr. *Metaph.*, disp. 5, quæst. 13, art. 2; Billuart, *Curs. theolog.* tom. 1, tract. de *Peccatis*, dissert. 1, art. 3.

infitam bonitatem in aliqua vero ac proprio sensu malam prædicari, piæ aures audire refugiunt. Quare malum respectivum improprie dicitur ac denominatione mere extrinseca desumpta a malitia vel nocumento, quod res affert alteri. Hæc est expresse doctrina S. Thomæ in loco nuper citato (1), qui cum distinxisset malum in *per se* et *per accidens*, bifariam docet malum per accidens dici, primo id, quod est subjectum privatione formali affectum, et secundo *id quod talem privationem in altero causat*. Mox addit malum per se dici *absolute malum*, malum vero per accidens in primo sensu explicatum, vocari malum in ordine ad primum, quia nempe subjectum denominatur malum ratione privationis sibi inhærentis, malum denique per accidens sumptum in altero sensu dici malum in ordine ad malum per accidens priori modo intellectum; quia cum *non habeat in se de necessitate privationem*, siquidem malum respectivum potest in se nullam habere privationem, nec dicitur tale malum propter privationem, quam in se habet, sed quia *facit aliquid esse privationem habens*, plane sequitur non aliunde malum denominari, nisi per ordinem ad subjectum malum vel privatione aliqua affectum, cujus privationis ipsum existit causa.

Malum etiam
respectivum
qua tale
formaliter in
privatione con-
sistit.

Deinde dicendum omnino videtur, malum respectivum, formaliter qua tale, non posse consistere in ulla positiva entitate, sed in privatione, non quam subjectum respective malum in se habeat, sed quam in altero causet, vel etiam, si vis, in privatione, quam subjectum habeat perfectionis debite, non quidem sibi, sed alteri, respectu cujus malum dicitur.

Probatur, quia ratio mali respectivi tandem ad disconvenientiam unius respectu alterius ab omnibus revocatur. Atqui disconvenientia hujusmodi ad hoc, ut veram rationem induat mali, privationem importat, et præcisa privatione nequit dici malum alterius. Nam disconvenientia, nisi verum aliquid nocumentum afferat alteri, solam involvit diversitatem vel improportionem vel negationem convenientiæ aut commensurationis, nec vocari solet malum alterius. Secus omnia, quæ diversitatem habent, vel non sunt invicem proportionata, vel quorum unum non convenit alteri, illico mala

(1) 2.º dist. 34, quest. 1 art. 2.

invicem dicerentur. Quis autem unquam lapidem v. g., ex eo solum quod diversus sit ab auro, vocavit malum auri? quis lineam, ex eo solum, quod cum altera proportionem non servat, malam respectu illius dixit? *respectu*, inquam, *illius alterius lineæ*, nam respectu alicujus *totius* inordinati, quod ex hujusmodi lineis existere queat, potest profecto una dici mala, quia ob suam improportionem totum illud debita privat perfectione et ordine. Quis pernicitatem leporis malam homini dixerit, ex eo solum quia non convenit ei, vel non est propria ejus perfectio? Itaque ut aliquid malum alteri dicatur, oportet ut disconveniat ei, non pure negative, sed positive inducendo nocumentum aliquod. At nocumentum omne in eo consistit, quod subjectum privetur aliquo bono vel perfectione jam possessa, vel impediatur, ne bonum quod obventurum esset, accipiat, quemadmodum inductione constat. Ergo malum respectivum, non minus quam malum in genere, in privatione consistit, et a privatione denominatur.

Et explicatur amplius, quia malum respectivum tale ab omnibus concipitur, quod aversandum refugiendumque sit ab iis, respectu quorum malum dicitur. At intelligi nequit quomodo appetitus aversari debeat aliquid solum ob suam entitatem positivam, si nihil aliud interveniat; intelligitur autem optime, quod aversetur, nec possit non aversari id, quod sibi nocumentum affert, atque possessione boni alicujus vel perfectionis privet. Hujusmodi ergo privatio dicenda tandem est ratio etiam respectivum malum formaliter constituens.

Idem patet etiam exemplis eorum quæ passim vocari solent mala respectiva. Malum dicitur manui v. g. habere sex digitos, malus dicitur plantis nimius calor vel nimium frigus, lupus agno, milvus columbis, satis vermes quidam radicem rodentes, etc., etc. At sextus digitus malus non est manui, quia digitus est, sed quia manum privat debita specie convenientique partium proportionem; ac proinde monstrum hujusmodi revera in ratione mali constituitur privatione, quam S. Dionysius vocat ineptam dissimilium compositionem et defectum proportionis debite et convenientis juxta naturæ institutionem (1). Idemque locum habet

(1) *De divin. Nomin.*, cap. 4.

generatim in omnibus compositis ex membris vel partibus non sibi invicem congruentibus nec debitam proportionem servantibus. Idem denique cernitur in cæteris exemplis quibuscumque, in quibus si res bene perpendatur, semper reperitur appellationem mali respectu alterius ex privatione repetendam esse, vel quia res aliqua privat aliam perfectione debita, vel saltem impedit in ea bonum, ad quod jus aliquod habebat. Ergo malum quoque relativum in privatione consistit.

Id vero bifariam intelligi et explicari posse videtur ex doctrina S. Thomæ: primo ut malum dicatur aliquid respectu alterius, quia in illud privationem aliquam inducit. *Dicitur... Deus facere mala, in quantum creat ea, quæ secundum se bona sunt, et tamen illis sunt nociva: sicut lupus, quamvis in sua specie quoddam bonum naturæ sit, tamen ovi est malus, et similiter ignis aquæ, in quantum est ejus corrumpivus; et per similem modum est causa malorum in omnibus, quæ pœnæ dicuntur* (1). Altero etiam modo explicari potest, quod malum respectu alterius dicatur ex privatione, quatenus nempe illud, quod alteri malum dicitur, careat perfectione illi debita. *Simpliciter malum est, scribit Aquinas, quod est secundum se malum; hoc autem est, quod privatur aliquo particulari bono, quod est ex debito suæ perfectionis, sicut ægritudo est malum animalis, quia privat æqualitatem humorum, quæ requiritur ad perfectum esse animalis. Sed secundum quid dicitur esse malum, quod non est malum secundum se, sed alicujus, quia scilicet non privatur aliquo bono, quod sit de debito suæ perfectionis, sed quod est de debito perfectionis alterius rei, sicut in igne est privatio formæ aquæ, quæ non est de debito perfectionis ignis, sed de debito perfectionis aquæ: unde ignis non est secundum se malus, sed est malus aquæ* (2). Crediderim tamen privationem perfectionis alteri rei debitæ, ad hoc ut malum respective malum aliquid dicatur, intelligendam esse non solum formaliter, sed causaliter, ut nempe id quod

(1) S. Thom., lib. 2.º *Contr. Gent.*, cap. 41, fin. Cfr. 2.^a dist. 32, quæst. 1, art. 2, fin. Cæterum in hisce verbis doctrinam adverte, quam exemplo aquæ comprobatur, non ipsum exemplum, quod supponit falsam veterum opinionem putantium aquam, cum vi caloris formam vaporis accipit, corrumpi vel destrui.

(2) S. Thom., *de Malo*, quæst. 1, art. 1 ad 1.um

malum alteri dicitur, non solum careat in se perfectione debita illi, sed etiam illud eadem perfectione privet, atque adeo hic secundus modus privationem declarandi ad primum revocandus est. Secus enim quælibet res mala dici posset respectu cujuslibet alterius specificæ diversæ, utpote quæ necessario caret perfectione, non quidem sibi, sed illi alteri debita. Maneat ergo malum omne generatim in privatione et defectu boni situm esse; cum hoc tamen discrimine, quod malum absolutum consistat in privatione perfectionis proprio subjecto debitæ, malum autem respectivum in privatione perfectionis debitæ illi, respectu cujus malum denominatur (1).

Dices: Ex Aristotele bonum et malum non sunt in genere, sed sunt duo diversa genera (2). Atqui genus omne natura quædam est, atque adeo aliquid positivum. Ergo verum non est malum generatim in privatione consistere.

Respond. 1.º Ad hanc difficultatem in primis cum S. Thoma potest... dici, quod Aristoteles dicit malum et bonum esse genera, non secundum propriam opinionem, cum inter prima decem genera (in quorum quolibet invenitur aliqua contrarietas) ea non connumeret, sed secundum opinionem Pythagoræ, qui posuit bonum et malum esse decem prima contraria; sub bono quidem finitum, par, unum dextrum, masculinum, quiescens, rectum, lucem, quadratum vel æquilaterum et ultimo bonum; sub malo autem infinitum, impar, plurale, sinistrum, femininum, motum, curvum, tenebræ, altera parte longius, et ultimo malum. Sic autem et in pluribus librorum logicalium locis utitur exemplis secundum sententiam aliorum Philosophorum quasi probabilibus secundum illud tempus (3).

2.º Resp. cum eodem S. Thoma, genus dupliciter potest accipi: uno modo proprie, prout prædicatur de pluribus in eo quod quid est; et sic neque bonum neque malum sunt genera, quia sunt de transcendentibus, quia bonum et ens convertuntur. Alio modo communiter, ut genus dicatur omne id, quod sua communitate multa ambit et continet; et sic bonum et malum

(1) Vide Suarez, disp. 11, *Metaph.* sect. 1, n. 8 seqq., quem sequitur omnino Card. Aguirre, loc. supra cit., sect. 5.

(2) De *Prædicam.* cap. 10, de *Oppositis*, in fin.

(3) S. Thom., 3.º *Contr. Gent.* cap. 9. Cfr. 1 p., quæst. 48, a. 1, ad 1.um